

Tadqiqot.uz

crossref

ISSN 2181-0788

Doi Journal 10.26739/2181-0788

Impact Factor – 4.951

KONSENSUS XALQARO JURNALI

JILD 1, SON 4

INTERNATIONAL JOURNAL OF CONSENSUS

VOLUME 1, ISSUE 4

TOSHKENT-2020

“KONSENSUS” XALQARO JURNALI INTERNATIONAL JOURNAL OF “CONSENSUS”

№4 (2020) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0788-2020-4>

Bosh muharrir:

Chief Editor:

Jo‘rayev Narzulla Qosimovich

siyosiy fanlar doktori, professor,
O‘zbekiston Respublikasi

Bosh muharrir o‘rinbosari:

Deputy Chief Editor:

Saidov Sanjar Shavkatovich

Siyosiy fanlar bo‘yicha falsafa doktori
(PhD), O‘zbekiston Respublikasi

Zamonov Zokir Turg‘unovich

siyosiy fanlar bo‘yicha falsafa doktori
(PhD), O‘zbekiston Respublikasi

KONSENSUS XALQARO JURNALI TAHRIRIY MASLAHAT KENGASHI EDITORIAL BOARD OF THE INTERNATIONAL JOURNAL OF CONSENSUS

Alimardonov To‘lqin

siyosiy fanlar doktori, professor,
O‘zbekiston Respublikasi

Anita Sengupta

siyosiy fanlar doktori, professor
Hindiston Respublikasi

Baydarov Erkin Ulanovich

falsafa fanlari nomzodi, professor,
Qozog‘iston Respublikasi

Gregory Gleason

siyosiy fanlar doktori, professor
Amerika Qo‘shma Shtatlari

Farmonov Rahmon Farmonovich

tarix fanlari doktori, professor,
O‘zbekiston Respublikasi

Jo‘rayev Sayfiddin

siyosiy fanlar doktori, professor,
O‘zbekiston Respublikasi

Jennifer Murtazashvili

siyosiy fanlar doktori, professor
Amerika Qo‘shma Shtatlari

Mamadazimov Abdugani

siyosiy fanlar nomzodi, dotsent,
Tojikiston Respublikasi

Madayeva Shaxnoza Amanullayevna

falsafa fanlar doktori, professor,
O‘zbekiston Respublikasi

Nurmatova Gulsayra Asanovna

siyosiy fanlar doktori, professor,
Qirg‘iziston Respublikasi

Qirg‘izboyev Muqimjon

siyosiy fanlar doktori, professor,
O‘zbekiston Respublikasi

Qo‘chqorov Vahob Hoshimovich

siyosiy fanlar doktori, professor,
O‘zbekiston Respublikasi

Qodirov Anvar Kaxxarovich

falsafa fanlar doktori, professor,
O‘zbekiston Respublikasi

Ono Masaki

falsafa doktori, professor
Yaponiya

Tolipov Farxod Fazilovich

siyosiy fanlar nomzodi, dotsent
O‘zbekiston Respublikasi

Vasiliy Nikulenko

tarix fanlari nomzodi, dotsent,
Rossiya Federatsiyasi

Chander Shekhar

falsafa doktori, professor,
Hindiston Respublikasi

Mas‘ul kotib | Responsible secretary:

To‘ychiyeva Ra‘no Almamatovna

O‘zbekiston Respublikasi

Саҳифаловчи: Абдулазиз Муҳаммадиев

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,

улицв Амира Темура пр. 1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,

Amir Temur Street pr. 1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

1. Сайфиддин Жураев НОВЫЙ ЭТАП РЕГИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ УЗБЕКИСТАНА	4
2. Анвар Кадыров “СЕМИОКРАТИЯ” – КАК ПОЛИТИЧЕСКИЙ ФЕНОМЕН	13
3. Тўлқин Алимардонов, Нодиша Шапсанова ТУРКИЙ ИМПЕРИЯЛАР МАДАНИЯТИНИНГ ФАЛСАФИЙ ТАБИАТИ	18
4. Фарход Толипов ОБЪЕКТЫ, СУБЪЕКТЫ И НОСИТЕЛИ МЯГКОЙ СИЛЫ: ЦЕНТРАЛЬНОАЗИАТСКИЙ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЙ КОНТЕКСТ	26
5. Оқилжон Абдуазимов «ТАНАЗИЯЛАШГАН МАТБУОТ»НИНГ САЛБИЙ ЖИҲАТЛАРИ: СОЦИОЛОГИК ПРОГНОЗ	36
6. Abidjan Mukhamedyarov METHODS OF INTERPRETING THE VERSES OF THE QUR’AN BY RELIGIOUS EXTREMIST ORGANIZATIONS.....	48
7. Обиджон Худайберганов РАҚАМЛИ ЖАМИЯТ: ИМКОНИЯТЛАР ВА ХАТАРЛАР	56
8. Муитов Даврон Сабирович МАРКАЗИЙ ОСИЁДА КОНСЕНСУС ВА ҲАМКОРЛИК ГЕОСИЁСАТИ: АХБОРОТЛАШГАН ЖАМИЯТДАГИ ДОЛЗАРЪ ТЕНДЕНЦИЯЛАР	64
9. F.X. Usarova, N.B. Abdusattarova, B.X. Allamurodov PUBLIC CONTROL: HISTORY, CURRENT VIEWS AND APPROACHES (EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES AND UZBEKISTAN).....	70
10. Bekzod Baratbayev METHODS OF FORMATION OF MODELS OF NATIONAL DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN AND RUSSIA.....	82
11. Mamatkabilov Tursunmurad Daniyarovich THE ROLE OF MANAGERS IN ENSURING SOCIAL STABILITY	87
12. Рахимова Мукаддас Ибрагимовна РЕФОРМЫ В ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ НА ОСНОВЕ СТРАТЕГИЯ ДЕЙСТВИЙ.....	96
13. Ганишер Маматов Сапиевич ЖАМИЯТНИ ДЕМОКРАТЛАШТИРИШДА ИЖТИМОИЙ ФИКР ВА ЖАМОАТЧИЛИК НАЗОРАТИ МАСАЛАЛАРИ	102
14. Азизов Тўхтамиш Аъзамович ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ ҲОСИНИНГ ШАРҚ ВА ҒАРБ МУТАФАККИРЛАРИ ҚАРАШЛАРИДАГИ ҚИЁСИЙ ТАҲЛИЛИ	111
15. Яхшибоев Шавкат Курамбаевич ДАВЛАТ БОШҚАРУВИДА ҲУҚАРОЛАР ИШТИРОКИНИ КУЧАЙТИРИШДА СИЁСИЙ МАДАНИЯТ ОМИЛИ.....	117
16. Аббасов Исмоиддин Жамолович ТРАНСФОРМАЦИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ	122

Муитов Даврон Сабинович,
Сиёсий фанлар номзоди, доцент,
Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети

МАРКАЗИЙ ОСИЁДА КОНСЕНСУС ВА ҲАМКОРЛИК ГЕОСИЁСАТИ: АХБОРОТЛАШГАН ЖАМИЯТДАГИ ДОЛЗАРБ ТЕНДЕНЦИЯЛАР

 DOI 10.26739/2181-0788-2020-4-8

АННОТАЦИЯ

Жамият тараққиёт стратегиясининг бугунги босқичида бевосита Ўзбекистон минтақада прагматик, оқилона ва мақсадга мувофиқ сиёсат юритиш тарафдори эканлигини эътироф этган ҳолда, ташқи сиёсат мақсад ва вазифалари давлатнинг узоқ муддатли манфаатларига, унинг ресурслари ва салоҳиятига мос келиши принципларига содиқ қолмоқда. Мазкур мақолада ҳам давлатлараро ва минтақавий масалаларни ҳал қилишда, яқин кўшни мамлакатлар билан ҳамкорликни янада чуқурлаштиришда халқаро ва минтақавий ташкилотлар билан муносабатларни янги босқичга кўтариш борасидаги Ўзбекистоннинг саъй-ҳаракатлари ва ташаббуслари давлат ташқи сиёсатининг муҳим омили эканлиги очиқ берилган.

Калит сўзлар: Марказий Осиё, жаҳон сиёсати, ташқи сиёсат, манфаатли ҳамкорлик, ижтимоий жараёнлар, хавфсизлик ва барқарорликни таъминлаш, оқилона сиёсат, стратегик ҳамкорлик.

Муитов Даврон Сабинович,
Кандидат политических наук, доцент,
Узбекский государственный
университет мировых языков

ГЕОПОЛИТИКА КОНСЕНСУСА И ПАРТНЕРСТВА В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ

АННОТАЦИЯ

Признавая, что на текущем этапе стратегии развития общества Узбекистан прямо отвержен прагматичной, рациональной и целенаправленной политике в регионе, он остается приверженным принципам целей и задач внешней политики в соответствии с долгосрочными интересами, ресурсами и потенциалом. В этой статье также показано, что усилия и инициативы Узбекистана по подъему отношений с международными и региональными организациями на новый уровень в решении межгосударственных и региональных проблем, дальнейшее углубление сотрудничества с соседними странами являются важным фактором внешней политики страны.

Ключевые слова: Центральная Азия, мировая политика, внешняя политика, взаимовыгодное сотрудничество, социальные процессы, безопасность и стабильность, разумная политика, стратегическое сотрудничество.

Muitov Davron Sabirovich,
Doctor of philosophy in political sciences (PhD),
associate professor,
Uzbek State University of World Languages

GEOPOLITICS OF CONSENSUS AND COOPERATION IN CENTRAL ASIA: CURRENT TRENDS IN THE INFORMATION SOCIETY

ANNOTATION

Recognizing that at the current stage of the society's development strategy, Uzbekistan is

directly committed to pragmatic, rational and purposeful policy in the region, it remains committed to the principles of foreign policy goals and objectives in line with long-term interests, resources and potential. This article also reveals that Uzbekistan's efforts and initiatives to raise relations with international and regional organizations to a new level in addressing interstate and regional issues, further deepening cooperation with neighboring countries are an important factor in the country's foreign policy.

Key words: Central Asia, world politics, foreign policy, mutually beneficial cooperation, social processes, security and stability, prudent policy, strategic cooperation.

КИРИШ ВА ДОЛЗАРБЛИГИ.

Бугун ҳаракатлар стратегияси даврида Ўзбекистон ўзини жаҳон сиёсатида барча долзарб масалаларни ўзаро манфаатдорлик, бир-бирининг ички ишларига аралашмаслик принципларига асосланган ҳолда, музокаралар йўли билан халқаро ҳуқуқ нормаларига мос равишда ҳал этиш тарафдори сифатида намоён қилмоқда. Демак, таълим-тарбия, маънавий-маърифий ишлар соҳасидаги илмий-инновацион ислохотлар Ўзбекистонни кучли мамлакат сифатида халқаро ахборий жараёнларга жалб қилиш амалиётини тақозо қилади.

Таъкидлаш жоизки, кейинги йилларда Марказий Осиё мамлакатлари ўртасидаги муносабатлар ўзига хос тарзда яхшиланиш йўлига ўтди. Бунга кўп жиҳатдан Ўзбекистон туфайли эришилмоқда. Давлат раҳбари Ш.Мирзиёев мамлакат Президенти лавозимини эгаллаши билан кўшни давлатлар билан муносабатларни яхшилашни Ўзбекистон ташқи сиёсатининг бош устувор йўналиши сифатида белгилади.

Айни Ўзбекистон тараққиёт стратегиясининг бугунги босқичида ҳам Ўзбекистон минтақада прагматик, оқилона ва мақсадга мувофиқ сиёсат юритиш тарафдори бўлиб, ташқи сиёсат мақсад ва вазифалари давлатнинг узоқ муддатли манфаатларига, унинг ресурслари ва салоҳиятига мос келиши принципларига содиқ қолмоқда.

Ўзбекистон Марказий Осиёнинг жаҳон миқёсидаги ёки минтақавий йирик давлатларнинг биронтаси билан ҳам бевосита чегарадош эмас. Шубҳасиз, бу ҳолат геосиёсий нуктаи назардан муҳим устунлик ҳисобланади. Айни пайтда, Ўзбекистон минтақанинг беш мамлакати билан умумий чегарага эга бўлган ягона давлатдир. Шу жиҳатдан, Ўзбекистон Марказий Осиёнинг ўртасида, қоқ марказида жойлашганлиги билан кучли геосиёсий мавқега эгадир.

МЕТОДЛАР ВА ЎРГАНИЛГАНЛИК ДАРАЖАСИ

Мазкур илмий мавзуни ўрганишда тизимлилик, тарихийлик, шунингдек, қиёсий-сиёсий, эмпирик таҳлил усулларида фойдаланилган. Ўзбекистоннинг сўнгги йилларда олиб бораётган фаол ташқи сиёсати, минтақамизнинг геосиёсий ва мафкуравий қиёфаси таҳлил этилади.

ТАДҚИҚОТ НАТИЖАЛАРИ.

Марказий Осиёда давлатчилик, фан, маданиятнинг ривожланишида сезиларли из қолдирган барча асосий давлат тузилмаларининг марказлари ҳозирги Ўзбекистон ҳудудида жойлашган. Жумладан, Самарқанд, Сурхондарё, Бухоро, Хива, Қўқон ва Тошкент маданиятларининг маданий-цивилизациявий таъсири ўтмишда мамлакат ҳудудидан ташқарида ҳам жуда кучли бўлган.

Мамлакат Президенти Ш.Мирзиёев қисқа вақт ичида минтақанинг аксарият мамлакатларида бўлди ва Ўзбекистон раҳбарининг кўшнилари билан рақобатда эмас, айнан ўзаро манфаатдорлик асосида ҳамкорлик қилиш истаги самимий эканлигини амалда исботлашга улгурди. Яъни, унинг давлатлараро ва минтақавий масалаларни ҳал қилишда, яқин кўшни мамлакатлар билан ҳамкорликни янада чуқурлаштиришда халқаро ва минтақавий ташкилотлар билан муносабатларни янги босқичга кўтариш борасидаги саъй-ҳаракатлари Ўзбекистон давлатининг ташқи сиёсатида муҳим босқичга олиб келмоқда. Жумладан, Давлатимиз раҳбари “Ўзбекистоннинг ташқи сиёсатида Марказий Осиё – бош устувор йўналиш” тамойилини [1] амалда татбиқ этишга киришилганлиги алоҳида таъкидланган эди. Натижада минтақамиз геосиёсатида яхши маънодаги тектоника юз берди, ўзаро ишонч ва яхши кўшничилик асосидаги янги сиёсий муҳит яратилди.

Президентимиз таъбири билан айтганда: “Туркменистон ва Қирғизистон билан стратегик ҳамкорлик ўрнатилди. Қозоғистон билан стратегик ҳамкорлигимизни янада

чуқурлаштириш борасида бир қатор муҳим ҳужжатлар имзоланди, 2 миллиард доллар миқдорида иқтисодий битимлар тузилди. Тожикистон билан ҳамкорлигимиз ҳар томонлама мустаҳкамланмоқда. Тошкент ва Душанбе шаҳарлари ўртасида авиақатнов йўлга қўйилди.

Қирғизистон билан давлат чегаралари тўғрисидаги битимнинг имзоланиши Марказий Осиёда хавфсизлик ва барқарорликни таъминлашга қаратилган катта қадам бўлди. Қўшни Афғонистон Ислом Республикаси билан ўзаро манфаатли ҳамкорлик йўлида муҳим келишувларга эришилди, янги иқтисодий лойиҳалар бўйича амалий ишлар бошланди”.

Президент Ш.М.Мирзиёев бугунги кунда ва олис истикболда Ўзбекистон ташқи сиёсатининг асосий вазифаларини аниқ белгилаб берди. Унга кўра, консенсус ва ҳамкорлик геосиёсати доирасида Ўзбекистон Республикаси қўшни давлатларнинг қуролли можароларга ва кескинлик ўчоқларига айланишининг олдини олиш юзасидан сиёсий, иқтисодий ва бошқа чора-тадбирларни кўради, шунингдек, ўз ҳудудида хорижий давлатларнинг ҳарбий базалари ва объектлари жойлаштирилишига йўл қўймайди. Қўшни давлатлар билан сиёсий, савдо-иқтисодий, маданий-гуманитар, илмий-техникавий ва бошқа соҳаларда халқаро ҳамкорликни изчиллик билан ривожлантиради. Марказий Осиёда тинчлик ва барқарорликни сақлаш ҳамда мустаҳкамлаш, минтақани хавфсизлик ва барқарор тараққиёт зонасига айлантириш, Афғонистонда тинчлик ва барқарорликка эришишга кўмаклашиш масалаларига асосий эътиборни қаратади.

Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг БМТ Бош Ассамблеясининг 72–сессиясидаги нутқида атрофлича тўхталиб, “Дунёда терроризм таҳдидлари, айниқса, сўнгги йилларда кучайиб бораётгани уларга қарши асосан куч ишлатиш йўли билан курашиш усули ўзини оқламаётганидан далолат беради. Бу борада кўп ҳолларда таҳдидларни келтириб чиқараётган асосий сабаблар билан эмас, балки уларнинг оқибатларига қарши курашиш билангина чекланиб қолинмоқда. Халқаро терроризм ва экстремизмнинг илдизини бошқа омиллар билан бирга, жаҳолат ва мурасасизлик ташкил этади, деб ҳисоблайман.

Шу муносабат билан одамлар, биринчи навбатда, ёшларнинг онгу тафаккурини маърифат асосида шакллантириш ва тарбиялаш энг муҳим вазифадир”[2], – деган хулосасини берган эдилар. Шу тариқа Президент Ш.М.Мирзиёевнинг барча геосиёсий консенсус мазмунидаги чиқишларида Ўзбекистон давлатининг замонавий шароитдаги сиёсий иродасини, аниқ позициясини, унинг жаҳон ҳамжамиятидаги ғоятда катта мавқеини, куч-қудратини намоён этиб бормоқда.

Ўзбекистоннинг бугунги консенсус сиёсати жаҳоннинг етакчи давлатлари ва халқаро ташкилотлар билан стратегик ҳамкорлик қилишнинг мутаносиб, кўп қиррали тизимини янгича шакллантириш йўлига жадал ўтишни тақозо қилмоқда.

Улар қуйидаги жараёнлар:

- минтақада геосиёсий мувозанатни сақлаб туриш, Ўзбекистоннинг савдо, иқтисодий, технологик, транспорт ва бошқа алоқаларини кенг диверсификация қилиш;

- мавжуд ёки юзага келаётган муаммоларни ўз вақтида ҳал этиш учун сиёсий дипломатик ҳамда халқаро ҳуқуқий механизмлардан, жумладан, превентив дипломатия чора-тадбирларидан фойдаланиш;

- Ўзбекистоннинг сиёсий ва савдо-иқтисодий соҳадаги ишончли, масъулиятли шерик сифатидаги халқаро нуфузини мустаҳкамлаш, мамлакатимизнинг ташқи дунё учун инвестицион, сайёҳлик, маданий-тарихий жозибадорлигини кучайтириш;

- миллий иқтисодиётнинг устувор тармоқларига тўғридан-тўғри чет эл инвестициялари ва илғор технологияларини жалб этиш жараёнларини кучайтириш учун икки томонлама ва кўп томонлама ҳамкорлик механизмларидан фойдаланиш ва уларни ривожлантириш;

- Ўзбекистоннинг дунёнинг йирик бозорларига кафолатли чиқишини таъминлайдиган кўп муқобилли транспорт-коммуникация йўлакларининг тизимини шакллантириш ва ривожлантириш;

- хориждаги Ўзбекистон Республикаси фуқаролари ва юридик шахсларининг ҳуқуқ ва манфаатлари ҳар томонлама ҳимоя қилинишини таъминлашни назарда тутмоқда.

Юқоридаги вазифалар, айтиш мумкинки, Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятига тобора чуқурроқ кириб боришини таъминлайди. Ҳар томонлама ўзаро манфаатли ҳамкорлик чуқурлашиб бораверади. Шу аснода Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятидаги мавқеини,

сиёсий ва иқтисодий салоҳиятини намоён қилишига имкониятлар кучайиб бораверади.

Бугун Ўзбекистоннинг замонавий ташқи сиёсати фаол, ташаббускор ва прагматик ташқи сиёсий курс олиб боришни ҳамда юзага келаётган хавф-хатарларга ўз вақтида ва адекват жавоб чоралари орқали ечишни талаб этадиган XXI асрнинг ўта шиддат билан ўзгариб бораётган халқаро-сиёсий воқеликларини инобатга олган ҳолда қурилмоқда. Булар Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамияти билан мустаҳкам алоқада бўлганлигидан, ҳар томонлама манфаатли ҳамкорликни янада чуқурлаштириб бораётганидан далолат беради.

Хусусан, биргина 2017 йилда 21 та олий даражадаги ташрифлар амалга оширилди, 60 дан ортиқ давлат ва халқаро ташкилотлар раҳбарлари ва вакиллари билан учрашувлар ўтказилди. Натижада 400 дан ортиқ битим ва келишувларга эришилди, қарийб 60 миллиард АҚШ доллари ҳажмидаги савдо ва сармоявий шартномалар имзоланди[3]. Қабул қилинган ҳужжат ва келишувларни ўз вақтида тўлиқ бажариш мақсадида 40 та “йўл харитаси” ишлаб чиқилди ва хорижий ҳамкорларимиз билан биргаликда амалга оширилди.

Биз бугун Марказий Осиё тараққиёт тажрибасидан келиб чиқиб, Ўзбекистон ўз мисолида полиэтник жамиятларда динлараро тотувлик мумкин эканлигини исботлади, деб бемалол айта оламиз. Янги Дўстлик хиёбони ва пойтахтимиз Тошкентда А.С.Пушкин, Шота Руставели, Низомий Ганжавий, Абай, Махтумқули каби буюк алломалар шарафига барпо этилган ва ҳурмат-эҳтиром кўрсатилаётган бошқа миллат вакилларига нисбатан олиб борилаётган сиёсат – “Тошкент дўстлик шаҳри”, “Ўзбекистон кўпмиллатли толерантлик давлати” каби тушунчаларни сиёсий бренд даражасига олиб чиқиш чораларини кучайтириш зарур. Бундан ташқари, русийзабон ахборот марказлари билан шу йўналишдаги (масалан РОС зарubeжцентр каби ташкилотлар билан) ҳамкорликни кучайтириш ҳам муҳим аҳамиятга эга.

Демак, буларнинг барчаси Марказий Осиё ахборотлашган жамиятида геосиёсий тенденцияларини чуқурроқ тадқиқ этилишини долзарблаштиради. Хусусан, бу борада излашнишларнинг кўп қисми геосиёсий концепцияларга эмас, балки ОАВда мавжуд геосиёсий образларга бағишланмоқда.

Айтмоқчимизки, ОАВда шакл ва йўналишларига кўра ўзига хос тарзда воқеа, факт ва ҳодисалар узатилиб боради. Бу табиий ҳол. Аммо аслида фактлар сараланишининг ўзи позициядир. Шунинг учун ОАВ ижтимоий ахборотни етказиб берувчи каналлар ҳолос, деган фикр тўғри бўлмайди. Иккинчидан турли ижтимоий омиллар ва жамоавий психология ролининг тобора ортиши оммавий коммуникацион жараёнларни инобатга олишни тақозо этади. Охирги йилларда қарши алоқа – омmanın кўрган ва эшитганларига бераётган жавоб тарзига кўпроқ эътибор қаратила бошланди. Айни пайтда, ОАВнинг монополлашув жараёни, йирик матбуот концернларининг ҳатто ўз хоҳиш иродаларини бошқа нашрларга ҳам ўтказиш кучига эга бўлишига олиб келмоқда. Замонавий техник таъминот ва кучли маънавий ресурслар билан улар унча катта бўлмаган ёки ўртача нашрлар билан рақобатда осонгина ютиб чиқишлари мумкин. Кўпгина ҳолларда биргина таҳдиднинг ўзи заиф томоннинг рақобатда кучли томонга ён беришига олиб келмоқда. Шу тарзда соғлом демократия учун омmanın фикри, онги ва ҳатти-ҳаракатини бошқариш жиддий хавф туғдиради. Чунки замонавий бошқарув манипуляторлари жиддий тарзда ошкора ёки беркитилган мақсадга йўналтирилганлик билан ҳаракат қилиш хусусиятига эга.

Манипуляциянинг энг самарали воситалари бу босма ва электрон ОАВ, яъни газета ва журналлар, радио, телевидение ҳисобланади. Бу воситалар тадқиқотчиларнинг қайд этишича, “одамларнинг сиёсатга муносабатини бошқариш – уларни шу тизимга бўйсунтиришга мажбур қилиш, ҳеч бўлмаганда уни қўллаб-қувватлаш мақсадида бўлади, бу одамлар ким бўлишидан қатъи назар – шу давлатнинг фуқароларими ёки чет элликларми, шу билан бирга, бошқа давлатлар раҳбарларини ҳам” бошқариш учун қурол воситасини ўтайди.

Бугун “Евроњьюс”, ББС, СНН, “Ал-Жазира”, РРТ турк, РТР, ОРТ каби телеканаллар шиддатли тарзда ахборотнинг рақобатлашувини таъминламоқда. Интернет журналистикаси ҳам ўзига хос ахборот глобаллашувига таъсир ўтказмоқда. ОАВнинг геосиёсий роли яққол кўзга ташланмоқда, айниқса, журналистиканинг турли «рангли инқилоблар»да иштироки жиддий сезилиб қолди.

Бундай шароитда Марказий Осиё ахборотлашган жамиятида ОАВ институтлари орқали демократияни илгарилатиш ниқобидаги таҳдидлар халқаро майдондаги турли сиёсий кучлар томонидан онгли равишда, узоқни кўзлаб амалга оширилаётганини таъкидлаш лозим.

Янги ахборот асрида эркинлик, демократия, инсон ҳуқуқлари каби жозибали ғояларни ниқоб қилиб олган бу сиёсий кучлар шу асосда дунёдаги хоҳлаган мустақил давлатнинг ички ишларига аралашиб, геосиёсий назоратни кучайтиришга эришмоқчи бўлади. Шунинг учун ҳам бундай таҳдидлардан қўзланган мақсад айрим қудратли давлатлар томонидан муайян мамлакатларни иқтисодий, сиёсий ва маънавий жиҳатдан тобе қилиши, эндигина ривожланиб келаётган миллий давлат ва ҳудудларнинг ер ости ҳамда ер усти бойликлари эгаллаб олиш, дунёнинг баъзи минтақалардаги тинч ҳаётини издан чиқариб, бу ерларда айнан қудратли давлатларнинг манфаатларига хизмат қиладиган кучларни ҳокимият тепасига келтириш каби салбий жараёнларни юзага келтириши ҳақиқатдан йироқ эмас.

Айниқса, бундай пайтда, четдан бўладиган «меҳрибончилик»ларни ҳамма вақт ҳам беғараз деб бўлмайди. Эркинлик ва демократия ниқоби остидаги интилишларни ҳам, ОАВ орқали зўр бериб олдинга суриш ҳолатлари сезилмоқда, уларнинг зарарли моҳиятини дарҳол англаб олиш қийин бўлмоқда.

Таҳқиқотлар ОАВларда “геосиёсий меҳрибончилик” кўпинча қуйидаги усулларда қўлланилганлиги тўғрисида кўп қайд қилишмоқда:

- яъни, биринчи навбатда, муайян геосиёсий нишондаги давлат узликсиз ва изчил равишда халқаро миқёсда йиллаб танқид қилиб борилади, натижада — мустақил давлатнинг раҳбариятни демократияни хуш кўрмасликда айблаш жараёни бошланади;

- ушбу мустақил давлат фуқаролари орасида манфаатпараст, сохта демократия ғояларига, алданишга мойил одамлар гуруҳи шакллантирилади;

- бойликка ўч ҳокимиятпараст айрим кимсалар билиб-билмай бундай ғаразли сиёсий кучларга хизмат қила бошлайди, улар арзимас муаммоларни ҳам йирик муаммо сифатида кўрсатиб, аюҳаннос солишади;

- вақт ўтиб, маълум бир шароитлар етилгач, «рангли инқилоб» қилиниб, ҳокимият тепасига бетайин халқ, Ватан манфаатларидан бегона, аксинча ёт манфаатларга хизмат қиладиган сиёсий кучлардан кўтарилиши таъминланганлигини сўнгги кузатувлар тасдиқлади.

Буларнинг барчаси тадрижий равишда, шов-шув кўтарилмасдан зимдан бамисоли табиий ривожланиш зарурати шуни тақозо этаётгандек амалга оширилмоқда. Қизиғи шундаки, бу ғаразли сиёсий ўйинга манфаатдор геосиёсий марказлар қани, нима бўлар экан, воқеалар ривож бизнинг фойдамизга ишласа кўшиламиз, бўлмаса, тинч турганимиз маъқул, деган қоидага амал қилиб, шунчаки томошабин бўлиб туриш ҳолатлари кузатилади. Турли грантлар воситасида ўз ҳаракатчиларини молиявий таъминлаш, заруратга қараб, уларнинг фаолияти замонавий технологиялар билан жиҳозлаб борилди.

Айни сиёсий йўналишдаги оммавий ахборот воситаларида олдинга сурилган хатти-ҳаракатлар, ғоявий, молиявий, ташкилий-семинар омилларнинг биргаликдаги қудратли кучи орқали реал ҳаётга мутлақо тўғри келмайдиган сохта ғоялар ҳам содда ва ишонувчан, мафкуравий иммунитетни тўла шаклланмаган инсонлар назарида бамисоли ҳақиқатга ўхшаб кўрина бошлайди.

Натижада бундай салбий ҳолатларга йўл қўймаслик учун ОАВлари доимий хушёрлик ва огоҳлик, маънавий-маърифий ишларни илмий асосда дунёдаги реал ҳолатлардан, мафкуравий кураш талабларидан келиб чиққан ҳолда олиб бориш зарурати сезилади.

ХУЛОСА.

Ахборотлашган жамият институтлари орқали демократия ниқобидаги ғоявий таъсир ўтказишнинг зарарли оқибатлари шу қадар даҳшатлики, улар миллий менталитетни, ўзликни ва Ватан тақдирини оғир аҳволга солиб қўйиши мумкин. Жумладан, Марказий Осиёда:

- Катта сиёсий ўйинларда етакчи давлатлар томонидан ОАВ орқали сиёсий манипуляция қилишнинг янги усулларининг жорий этила бошланиши;

- Геосиёсий даъволар таъсирида ОАВ орқали муайян миллий-худудий аудиториянинг ижтимоий онгини мўлжалга олиши;

- Етакчи телеканаллар ва янги мустақил давлатлардаги ижтимоий-сиёсий вазиятнинг таранглашуви, ОАВ орқали ахборотни манипуляциялаштириш ёхуд бошқариш, ахборотни сохталаштириш, уни ҳаққоний ахборот сифатида бир ёқлама етказиш, ўз манфаатларини сингдирган ҳолда ахборотни таҳрир қилиш;

- Манипуляторга фойдали томонини ҳисобга олган ҳолда ахборотни тақдим этиш,

ташвиқотда “ақлни ювиш” деган таъсир ўтказиш технологиясининг юзага келиши, стереотиплардан фойдаланиш;

- Минтақамизда экология муаммоларни ОАВда тарафкашликка йўл қўйилиб ёритилиши, унинг оқибатлари, катта сиёсат ва минтақавий экологик муаммоларни ОАВда ёритишнинг замонавий тенденциялари, соғлом жамоатчилик фикрини шакллантириш, давлатлараро муносабатларда дўстона, эркин, ўзаро ишончга асосланган демократик қадриятларни ҳурмат қиладиган муҳитни шакллантириш;

- Етакчи давлатларнинг жаҳон сиёсатида лидерликни қўлдан бой бермасликка ҳаракати, мазкур жараёнларни ОАВ орқали ўз маданиятини кўз-кўз қилиш тамойили билан оқлашга уриниши қабилар геосиёсий тенденцияларни алоҳида таъкидлаш мумкин.

Зотан, Ўзбекистон раҳбарининг Қозоғистон, Туркменистон, Қирғизистон ва Тожикистон билан ўрнатган яқин қардошлик муносабатлари минтақада тинчлик ва барқарорликни таъминлаш билан бирга, ижтимоий-иқтисодий ва маънавий-руҳий масалаларда ижобий натижа беради. Энди бу жараёнда минтақамизнинг бирлашувига салбий таъсир қилувчи ҳар қандай ахборот таҳдидларини англаш ва уларга муносабат билдириш энг инсонпарвар ва самарали усули сифатида долзарблашиши аниқ.

Иқтибослар/Сноски/References

1. «Марказий Осиё – Ўзбекистон ташқи сиёсатининг асосий устувор йўналиши» мавзuidaги халқаро конференция. 2017 йил 11 август. Тошкент. Манба: <https://uza.uz/uz/posts/markaziy-osiye-zbekiston-tash-i-siyosatining-asosiy-ustuvor--11-08-2017>. (International conference «Central Asia - the main priority of foreign policy of Uzbekistan.» August 11, 2017. Tashkent. Source: <https://uza.uz/uz/posts/markaziy-osiye-zbekiston-tash-i-siyesatinin-asosiy-ustuvor--11-08-2017>.)

2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 19 сентябрь куни Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 72-сессиясида нутқи. Манба: <https://uza.uz/uz/posts/zbekiston-prezidenti-shavkat-mirziyeev-bmt-bosh-assambleyasi-20-09-2017>. (Speech by President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev at the 72nd session of the United Nations General Assembly on 19 September. Source: <https://uza.uz/uz/posts/zbekiston-prezidenti-shavkat-mirziyeev-bmt-bosh-assambleyasi-20-09-2017>.)

3. Ҳаракатлар стратегияси билан 3 йил: қўрилган натижалар, юқори самарадорлик ва юксак марралар. –Т.: 2020. –186 б. “Тараққиёт стратегияси” маркази расмий сайти: <https://strategy.uz/>. (3 years with action strategy: expected results, high efficiency and high milestones. –Т.: 2020. –186 p. Official website of the Center for Development Strategy: <https://strategy.uz/>.)

KONSENSUS XALQARO JURNALI

JILD 1, SON 4

INTERNATIONAL JOURNAL OF CONSENSUS

VOLUME 1, ISSUE 4

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадqiqот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000